

EVLA VIA CA TEMELIE PENTRU VALORILE UMANE AUTENTICE

Lect. univ. dr. Timotei RUSU

Institutul Teologic Baptist din București, Romania
timoteicorinar@gmail.com

ABSTRACT: Godliness as the Foundation for Authentic Human Values.

The human values are responsible for the human behaviour. But they are not developed in a vacuum. They need a source, or a inspiration to be kept alive and to flourish. The best foundation for authentic human values is a relationship with the Author of human race – God Himself. Being so, we can build on the same foundation and build communities of likeminded people who develop real personal and social freedom.

Keywords: *Godliness, values, love, God, neighbour, happiness.*

Viața umană este complexă. Faptul că trăim în comunități nu face viața mai ușoară ci o complică. Suntem indivizi cu nevoi, speranțe, așteptări, în special de la cei din jur. Aici intervin coliziunile între diferite comportamente care fac relațiile să funcționeze mai bine sau mai puțin bine. Ne întrebăm de ce se întâmplă astfel de realități? Răspunsul este unul legat de lumea interioară. Acolo se află valorile noastre, care, invariabil, ne dictează comportamentul.

Valorile sunt acele informații primite voluntar, sau involuntar, conștient sau inconștient și care funcționează ca o matriță. Din moment ce valorile sunt instalate, toate gândurile, atitudinile, vorbele, acțiunile poartă forma lor. Dacă acest lucru nu este conștientizat se pot căuta soluții în domeniul vizibil. Se pot încerca schimbarea modului de vorbire, sau de raportare la cei din jur, dar cu rezultate minime. Schimbarea este posibilă doar dacă se schimbă matrița, adică valorile personale.

Valori seculare

Dar de unde provin valorile noastre? Care sunt opțiunile? Propun pentru lucrarea de față să privim la două posibile surse. Prima este persoana lui

Dumnezeu și informațiile primite de la Dumnezeu. A doua este lumea fără Dumnezeu și gândirea seculară. Fiecare dintre ele formează un sistem de credințe și de presupuneri inițiale.

Care sunt valorile lumii seculare? Psihiatrul englez Larry Culliford folosește ca punct de pornire în discuția despre valori, „nevoile umane de bază pentru supraviețuire și dezvoltare: hrană, îmbrăcăminte și adăpost.”¹ Dar oamenii nu se opresc la a avea aceste nevoi împlinite, ci își doresc ceva mai mult pentru siguranța personală. Cu cât cineva este mai îngrijorat de riscurile și vicisitudinile vieții, cu atât dorința de a acumula este mai mare. De aici este un pas mic până la îmbrățișarea valorilor monetare, care primesc un loc tot mai sus în lista priorităților. Într-un mediu cultural materialist, în care tuturor le place să fie bogați, puterea, celebritatea și bogăția au, de asemenea, prioritate. Cei care sunt bogați, puternici și celebri pot avea mai mult sau mai puțin orice își doresc.

Culliford concluzionează: „Valorile seculare nu sunt în niciun fel reprobabile. Ele sunt bune; dar cei care le posedă alunecă cu ușurință spre a fi supracompetitivi, conduși de ego și interesați de sine. Inițial conduși de nevoi, ei devin cu ușurință conduși de lăcomie. Teama de amenințarea insuficienței îi investește cu o urgență care accelerează ritmul vieții, impregnată de un fel de orbire pentru orice, în afară de obiectivul pe termen scurt.”²

Care sunt valorile seculare? În modulul doi din programul „Alive to Thrive” ne sunt prezentate în mod succint, astfel:

- * Agenda personală îmi ghidează realitatea;
- * Lumea este aleatorie; sensul este personal;
- * Omenirea se „crează” pe sine;
- * Viața este valoroasă în ceea ce mă privește pe mine;
- * Sentimentele personale definesc realitatea;
- * Eu îmi aleg propria identitate;
- * Profitul și interesul personal sunt pe primul loc;
- * Aprobarea socială este extrem de importantă.³

1 Larry Culliford, *Review of Worldly and Spiritual Values: Humankind May Depend on Rediscovering a Natural Balance. How to Reconcile Secular Worldly and Selfless Spiritual Values*, Edited by Ekuu Hagan, *Psychology Today*, May, 2011. <https://www.psychology-today.com/us/blog/spiritual-wisdom-secular-times/201105/worldly-and-spiritual-values-humankind-may-depend>.

2 *Ibidem*.

3 <https://learn.alivetothrive.com/lesson/christian-versus-worldly-values/>

Aceste valori sunt ușor de identificat în viața oamenilor de toate vârstele. Ceea ce este mai greu de identificat sau de acceptat sunt consecințele unui astfel de sistem de valori. Sau mai bine spus legătura dintre valorile cuiva și starea lui generală, cu toate deciziile pe care le ia pe baza lor. Focus on the Family, în programul de prevenire a suicidului afirmă că aceste valori seculare „duc la disperare, care, la rândul său, este o cauză comună a sinuciderii. Asta pentru că valorile lumești tind să aibă următoarele caracteristici în comun:

- Se schimbă mereu (în funcție de modă);
- În general, sunt egocenți, așa că sunt prea înguste pentru a oferi o bază pentru o viziune amplă, cuprinzătoare și semnificativă asupra vieții;
- Le lipsește o bază solidă;
- Își ademenesc devoția în lupte fără sfârșit și fără rod (Eclesiastul 1:2-3);
- Nu oferă niciun sentiment de certitudine;
- Recompensele pe care le promit nu sunt nici de durată, nici cu adevărat satisfăcătoare;
- Ca urmare, ele creează anxietate și tensiune internă.”⁴

Se poate observa cu ochiul liber cum întreaga viață este afectată de valorile acceptate: atât lumea internă, cât și lumea externă. În acest context este important să identificăm alte valori, care să creeze stabilitate emoțională, starea de bine și relații interumane de calitate. Iar acest demers este complet când găsim și ce anume generează astfel de valori.

Valori creștine

Folosesc sintagma „valori creștine” pentru toate principiile care izvorăsc de la Dumnezeu și sunt exemplificate în viața Domnului Isus Cristos. Unele dintre ele se pot suprapune cu valori din alte religii, dar ele originează de la Dumnezeu. Iar în viața Domnului Isus au găsit exprimarea lor impecabilă. Aceste, de obicei sunt opuse valorilor seculare. Mai corect spus, dat fiind ordinea lor, valorile seculare sunt opuse valorilor spirituale, creștine. Autorul articolului „What Does the Bible Say About Christian Values and Christian Life” prezintă iscusit această realitate prin cuvintele: „Valorile predate în Biblie sunt adesea opusul valorilor lumești: bunătate și respect

4 *Ibidem.*

pentru toți oamenii în loc de putere; umilință în loc de statut; onestitate și generozitate în loc de bogăție; autocontrol în loc de autogratificare; iertare în loc de răzbunare. Valorile creștine promovează pacea și bunăvoința printre oameni, în conformitate cu scopurile lui Dumnezeu. Nu vom atinge niciodată perfecțiunea în această viață, dar acei oameni care se străduiesc să asculte de Dumnezeu găsesc adesea un sentiment de bucurie și pace pe care nicio recompensă lumească nu le poate egala.”⁵

Prezentate în mod schițat aceste valori cuprind:

- Poruncile divine îmi ghidează realitatea.
- Există design și scop în creație.
- Imaginea lui Dumnezeu definește omenirea.
- Dumnezeu determină valoarea vieții.
- Sentimentele au valoare, dar nu definesc adevărul.
- Dumnezeu decide cine și ce sunt.
- Dragostea pentru Dumnezeu și pentru alții este primordială.
- Aprobarea lui Dumnezeu contează cel mai mult.⁶

Este evident că Dumnezeu este numitorul comun al acestor valori. Acest adevăr ne conduce spre teza că la Dumnezeu trebuie căutate valorile autentice și tot la El resursele pentru a le putea implementa în viață.

Evlavia – sursa valorilor autentice

Rămâne să răspundem întrebării legată de modul practic în care cineva poate să se raporteze la Dumnezeu pentru a avea valorile de origine divină. Conceptul pe care îl vom folosi pentru aceasta este evlavia. Chiar dacă sună arhaic, el desemnează modul cofect de raportare la Dumnezeu, care afectează gândirea, vorbirea și comportamentul unei persoane.

Chiar și la o citire superficială a Sfintei Scripturi se observă că trendul oamenilor este unul negativ din punct de vedere spiritual. Dumnezeu se plânge de poporul Său pe timpul proorocului Osea astfel: „*Ce să-ți fac, Efraime? Ce să-ți fac, Iudo? Evlavia voastră este ca norul de dimineață și ca roua care trece curând.* (Osea 6:4) Oamenii știau ce este evlavia, dar o foloseau doar ocazional, fiind caracterizați mai degrabă de lipsa ei. La aproape 800 de ani mai târziu, Apostolul Pavel descrie oamenii din vremurile din urmă prin cuvintele:

5 https://www.christianbiblereference.org/faq_ChristianValues.htm

6 <https://learn.alivetothrive.com/lesson/christian-versus-worldly-values/>

Să știi că în zilele din urmă vor fi vremuri grele. Căci oamenii vor fi iubitori de sine, iubitori de bani, lăudăroși, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără evlavie, fără dragoste firească, neînduplecați, clevetitori, neînfrânați, neîmblânziți, neiubitori de bine, vânzători, obraznici, îngâmfați, iubitori mai mult de plăceri decât iubitori de Dumnezeu, având doar o formă de evlavie, dar tăgăduindu-i puterea. Depărtează-te de oamenii aceștia.... (2 Timotei 3:1-6)

Această descriere, care pare o radiografie a zilelor noastre, are două referiri la evlavie. Prima dintre ele afirmă că oamenii vor fi „fără evlavie”. Desigur nu este o afirmație absolută, ci mai degrabă una generală; da, vor mai fi oameni evlavioși, dar majoritatea covârșitoare a oamenilor va fi lipsită de evlavie. A doua afirmație pare să o contrazică pe prima, dar nu o face: „având doar o formă de evlavie, dar tăgăduindu-i puterea.” Oamenii nu sunt antispiritualitate, nu sunt dușmani ai ideilor religioase⁷ ci sunt niște actori, care joacă piesa spiritualității, fără a avea ceva în comun cu ea. Aceștia au valorile lor, diferite de ale lui Dumnezeu, dar, câtă vreme dă bine, public, ocazional, poartă masca evlaviei.

Dar ce este evlavia?

Pasajul citat mai sus prezintă oamenii fără evlavie fiind concentrați înspre ei, preocupați de dorințele, poftele și plăcerile lor. Persoana lor este în centrul atenției și așteaptă ca tot universal să graviteze în jurul lor. Ei devin scop și toți ceilalți sunt folosiți ca mijloc pentru împlinirea personală. Aceasta este esența primei caracteristici din listă: „iubitori de sine”. Evlavia, atunci, ar fi întoarcerea omului spre Dumnezeu, care să facă din Dumnezeu scop și să îi permită să guverneze gândirea, atitudinile, vorbirea și acțiunile zilnice. Evlavia trebuie neapărat să conțină dragostea de Dumnezeu.

Emil Hirsch, articolul „Gidliness” din Jewish Encyclopedia afirmă că a fi evlavios înseamnă a fi asemănător cu Dumnezeu și este o calitate care, „se manifestă în caracterul și conduita care exprimă recunoașterea și realizarea conștientă a originii și destinului divin al omului și în îndeplinirea îndatoririlor implicate în acestea.” Apoi continuă:

Caracteristicile celor evlavioși pot fi derivate cel mai bine din relația mai completă a antonimelor lor. Cei nelegiuți („reșaim”; Ps.

7 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură „Viață și Sănătate”, 2011, pp. 29-36.

i. 1, 5) sunt descriși ca oameni înconjurați de mândrie, îmbrăcați în violență, care vorbesc cu trufie și stricăciune, negând cunoașterea lui Dumnezeu, prosperând prin stricăciune în această lume și sporind bogățiile în mod greșit (Ps. lxxiii.). Ei sunt cei care nu fac din Dumnezeu puterea lor (ib. lii. 7). Evlavia este astfel și antiteza cu conduita și caracterul celor răi („meré'im”), lucrătorii nelegiuirii „care își ascut limba ca o sabie”; care se încurajează să facă răul, negând că Dumnezeu îi va vedea. Cel evlavios, dimpotrivă, este cel a cărui desfătare este în Tora lui Yhwh (ib. i. 2), sau care, pentru a folosi expresia lui Mica, face dreptate, iubește mila și umblă smerit cu Dumnezeul său (Mica vi. 8).⁸

Jerry Bridges, autorul cărții *The Practice of Godliness*, afirmă că „evlavia este mai mult decât caracterul creștin: este caracterul creștin care izvorăște dintr-o devotament față de Dumnezeu. Dar este și adevărat că devotamentul față de Dumnezeu are ca rezultat întotdeauna un caracter evlavios. Elementele esențiale ale devotamentului trebuie să se exprime într-o viață care este plăcută lui Dumnezeu. Deci, evlavia poate fi definită ca devotament față de Dumnezeu, care are ca rezultat o viață care îi este plăcută.”⁹

O altă prezentare a evlaviei cuprinde implicațiile ei, care sunt „creștința în Dumnezeu, Creatorul și Susținătorul nostru, și respect pentru caracterul Său divin și respectarea atentă a legilor Sale. Ea implică construirea cunoașterii cuiva a lui Dumnezeu, a avea credință în El, a-L onora, a-L iubi, a smeri supunerea voinței Sale, a depinde de El, a face fapte bune, a avea recunoștință față de El și ascultare.”¹⁰

Definițiile ar putea continua, dar conceptul este destul de clar. Omul este creat pentru a fi evlavios, asemănător cu Dumnezeu, fiind creat după Chipul și asemănarea lui Dumnezeu. De aceea omul *poate* fi evlavios iar Dumnezeu *așteaptă* să fim evlavioși. Rămâne să aflăm cum se obține evlavia.

Atât elementul esențial al evlaviei, cât și modul cel mai ușor de a obține evlavia este dragostea pentru Dumnezeu. Dragostea este și singura motivație care face evlavia plăcută și lui Dumnezeu și omului evlavios. Ci-

8 <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/6732-godliness>

9 Jerry Bridges, “What Is Godliness? | Bible.org.”, 2011. Bible.org. May 29, 2011. <https://bible.org/article/what-godliness>.

10 <https://christiananswers.net/dictionary/godliness.html>

neva poate fi moral, fără a fi evlavios, de asemenea poate fi un filantrop sau un asistent social bun, fără a fi evlavios.

Dragostea este esența naturii lui Dumnezeu, de aceea este nevoie de dragoste pentru a avea o relație cu Dumnezeu. Mai corect spus, e nevoie de dragoste pentru a avea relația corectă cu Dumnezeu. Aceasta este exprimată de Dumnezeu în Vechiul Testament în ceea ce noi numim Shema Israel: *Ascultă, Israele! Domnul Dumnezeuul nostru este singurul Domn. Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu toată puterea ta. Și poruncile acestea, pe care ți le dau astăzi, să le ai în inima ta.* (Deuteronomul 6:4-6) În Noul Testament, la întrebarea Fariseilor „care este cea mai mare poruncă din Lege?” Domnul Isus răspunde: *Cea dintâi este aceasta: „Ascultă, Israele! Domnul Dumnezeuul nostru este un singur Domn” și ‘Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu tot cugetul tău și cu toată puterea ta.’ Iată porunca dintâi.* (Marcu 12:29-30)

Dragostea pentru Dumnezeu nu originează în noi. Nu noi suntem primii care îl iubim pe Dumnezeu ci Dumnezeu ne-a iubit întâi. Această ordine crează cadrul pentru înțelegerea corectă a dragostei și răspunsul corect la ea. Dumnezeu nu este un tiran care poruncește supușilor să îl venerateze și să îl asculte. Dumnezeu iubeste întâi și își câștigă dreptul să fie iubit. Pavel explică dragostea lui Dumnezeu prin cuvintele: *Căci, pe când eram noi încă fără putere, Hristos, la vremea cuvenită, a murit pentru cei nelegiuiți. Pentru un om neprihănit cu greu ar muri cineva, dar pentru binefăcătorul lui poate că s-ar găsi cineva să moară. Dar Dumnezeu Își arată dragostea față de noi prin faptul că, pe când eram noi încă păcătoși, Hristos a murit pentru noi.* (Romani 5:6-8)

Dumnezeu avea de rezolvat o problemă care făcea relația noastră nu El imposibilă – păcatul nostru. Dumnezeu, fiind sfânt, nu putea tolera păcatul ci trebuia să îl pedepsească. Dar pedeapsa păcatului este moartea, pe care nu o putem plăti noi. De aceea a venit Domnul Isus ca să moară pentru păcatele noastre. Jerry Bridges a exprimat acest aspect în mod magistral astfel:

Dragostea lui Dumnezeu nu are nici un sens în afară de Calvar. Iar Golgota nu are nici un sens în afară de sfânta și dreapta mânie a lui Dumnezeu. Isus nu a murit doar pentru a ne da pace și un scop în viață; a murit pentru a ne salva de mânia lui Dumnezeu. El a murit pentru a ne împăca cu un Dumnezeu sfânt, care a fost înstrăinat de noi din cauza păcatului nostru. El a murit pentru a ne răscumpăra

de pedeapsa păcatului – pedeapsa distrugerii veșnice și a fi excluși de prezența Domnului. El a murit pentru ca noi, obiecte ale dreptei mâinii a lui Dumnezeu, să devenim, prin harul Său, moștenitori ai lui Dumnezeu și comoștenitori cu Hristos.¹¹

Dragostea noastră este un răspuns la această dragoste a lui Dumnezeu. Asta înseamnă că va conține o apreciere profundă pentru jertfa Domnului Isus și o dorință maximă de a onora sacrificiul Domnului Isus prin calitatea vieții trăite. Credinciosul cuprins de dragostea lui Dumnezeu îi oferă Domnului control asupra tuturor aspectelor vieții. Astfel, în mod natural, acceptă valorile Celui ce a murit pentru el.

În mod practic, dragostea noastră se vede în ascultarea de Dumnezeu. *Dacă Mă iubiți, veți păzi poruncile Mele.* (Ioan 14:15) sunt cuvintele clare ale Domnului Isus. Ca un ecou, apostolul Ioan scrie bisericilor: *Căci dragostea de Dumnezeu stă în păzirea poruncilor Lui. Și poruncile Lui nu sunt grele, pentru că oricine este născut din Dumnezeu biruiește lumea; și ceea ce câștigă biruință asupra lumii este credința noastră.* (1 Ioan 5:3-4) Poruncile lui Dumnezeu nu sunt grele pentru că nu sunt pedeapsa pentru greșelile noastre, ci modul practic de a ne arăta dragostea pentru Dumnezeu.

Prin relația de dragoste față de Dumnezeu avem stabilit Nordul, care nu se va schimba niciodată. Avem astfel stabilită autoritatea pe baza căreia luăm deciziile. Ea nu va ține de moda vremii sau presiunile politice ci rămâne fermă, așa cum este Dumnezeu.

Dragostea de Dumnezeu este prima poruncă. Dacă ții prima poruncă, în mod logic o vei ține și pe a doua. Domnul Isus a continuat răspunsul lui dat Fariseilor prin cuvintele *...Iar a doua este următoarea: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.” Nu este altă poruncă mai mare decât acestea.* (Marcu 12:31) Dragostea de aproapele este cheia pentru toate reglementările biblice pentru relațiile interumane. Apostolul Pavel scrie romanilor: *Să nu datorați nimănui nimic, decât să vă iubiți unii pe alții, căci cine iubește pe alții a împlinit Legea. De fapt: „Să nu preacurvești, să nu ucizi, să nu furi, să nu faci nicio mărturisire mincinoasă, să nu poftesti” și orice altă poruncă mai poate fi se cuprind în porunca aceasta: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.” Dragostea nu face rău aproapelui: dragostea deci este împlinirea Legii.* (Romani 13:8-10)

11 Jerry Bridges, “What Is Godliness?” Bible.org, 2011, Bible.org, May 29, 2011. <https://bible.org/article/what-godliness>.

În mod practic, esența Legii exprimată prin cele zece porunci¹² este împlinită prin dragoste. Dacă prinele patru porunci stabilesc valorile în relație cu Dumnezeu, ultimele șase porunci reglementează valorile în relațiile cu semenii. Astfel un om evlavios va recunoaște doar dreptul lui Dumnezeu de a primi închinare și a fi ascultat pe deplin. Asta înseamnă că adevărul există, este obiectiv și este adevărul lui Dumnezeu, nealterabil și nenegociabil. Omul evlavios înțelege că suntem creați de Dumnezeu bărbat și femeie cu tot bagajul genetic aferent. Tot prin Creație avem fiecare Chipul lui Dumnezeu, cu dreptul la viață, demnitate, moralitate și libertate¹³ de a decide. Iar relațiile sunt guvernate de respect pentru persoana, posesiunile și numele semenilor. Iar dacă o țară este binecuvântată cu conducători care să creeze cadrul pentru astfel de relații, atunci se va putea trăi în evlavie, pace și liniște.

În concluzie, valorile umane nu există în vid. În funcție de identitatea fiecăruia, de autoritatea acceptată de fiecare, valorile se vor reflecta în comportament. Soluția pentru a avea valori umane autentice este practicarea evlaviei, care nu este altceva decât raportarea corectă la Dumnezeu și care are ca rezultat o viață plăcută lui Dumnezeu. Omul¹⁴ evlavios îl va iubi pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot sufletul, cu tot cugetul și toată puterea, iar pe semenul lui ca pe sine însuși. Iar ca un bonus, omul evlavios este și fericit.

Bibliografie:

- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci", *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp. 318-322.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Religious liberty - a natural human right", în *Jurnalul Libertății de Conștiință (JLC)*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu,

12 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci", *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp. 318-322.

13 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Religious liberty - a natural human right", în *Jurnalul Libertății de Conștiință (JLC)*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Les Arcs, France, Editio IARSIC, 2015, pp. 595-608.

14 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, pp. 93-113, 187-190.

Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Les Arcs, France, Editios IAR-SIC, 2015, pp. 595-608.

- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură "Viața și Sănătate", 2011, pp. 29-36.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005.

Webografie:

- <https://bible.org/article/what-godliness>
- <https://christiananswers.net/dictionary/godliness.html>
- https://www.christianbiblereference.org/faq_ChristianValues.htm
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/godliness>
- <https://fundatiaseer.ro/ce-este-evlavia>
- <https://www.gotquestions.org/mystery-of-godliness.html>
- <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/6732-godliness>
- <https://learn.alivetothrive.com/lesson/christian-versus-worldly-values/>
- Culliford, Larry, *Review of Worldly and Spiritual Values: Humankind May Depend on Rediscovering a Natural Balance. How to Reconcile Secular Worldly and Selfless Spiritual Values*, Edited by Ekua Hagan, Psychology Today, May, 2011. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/spiritual-wisdom-secular-times/201105/worldly-and-spiritual-values-human-kind-may-depend>.
- Jerry, Bridges, "What Is Godliness? | Bible.org." Bible.org. 2011.May 29, 2011. <https://bible.org/article/what-godliness>.